

RASFF sustav

Miholjević, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Chemistry and Technology / Sveučilište u Splitu, Kemijsko-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:167:117990>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of chemistry and technology - University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KEMIJSKO-TEHNOLOŠKI FAKULTET U SPLITU

RASFF SUSTAV

ZAVRŠNI RAD

LANA MIHOLJEVIĆ

Matični broj: 52

Split, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KEMIJSKO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI STUDIJ PREHRAMBENE TEHNOLOGIJE

RASFF SUSTAV

ZAVRŠNI RAD

LANA MIHOLJEVIĆ

Matični broj: 52

Split, rujan 2021.

UNIVERSITY OF SPLIT
FACULTY OF CHEMISTRY AND TECHNOLOGY
UNDERGRADUATE STUDY
FOOD TECHNOLOGY

RASFF SYSTEM

BACHELOR THESIS

LANA MIHOLJEVIĆ

Parent number: 52

Split, September 2021.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

ZAVRŠNI RAD

Sveučilište u Splitu

Kemijsko-tehnološki fakultet

Preddiplomski sveučilišni studij Prehrambene tehnologije

Znanstveno područje: Prehrambena tehnologija

Znanstveno polje: Sigurnost i kvaliteta hrane

Tema rada je prihvaćena 29. sjednici Fakultetskog vijeća Kemijsko-tehnološkog fakulteta

Mentor: Prof. dr. sc. Josipa Giljanović

RASFF SUSTAV

Lana Miholjević, 52

Sažetak: RASFF je sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje, te kao takav je zaslužan za sigurnost hrane. Brza razmjena informacija sustavom omogućuje upućenost svih država članica, ali i trećih zemalja u zdravstveni rizik, te brzo poduzimanje mjera kada se utvrdi zdravstveni rizik. Cilj završnog rada bio je istražiti i napraviti analizu RASFF obavijesti, opoziva i povlačenja na području Hrvatske u vremenskom periodu od 01.01.2016. do 31.12.2020. Postoje četiri vrste obavijesti; hitna obavijest, obavijest za informaciju, obavijest o odbijanju s granice, te novosti. Da bi potrošač bio upućen u sve obavijesti koje se tiču hrane koju svakodnevno unosi u organizam, te opoziva i povlačenja istih proizvoda, uveden je RASFF portal, odnosno RASFF prozor. Ovaj sustav omogućava veću informiranost ljudi u vezi hrane. Provedba RASFF sustava u Hrvatskoj zakonski je regulirana Zakonom o hrani ("Narodne novine", broj 81/13, 14/14), dok je njegova organizacija, komunikacija i način upravljanja istim određena Pravilnikom o sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje ("Narodne novine", broj 155/2013). Ministarstvo poljoprivrede je kao Nacionalna kontakt točka zaduženo obavijestiti potrošače u slučaju pojave zdravstvenog rizika koji je uzrokovan hranom, te je zaduženo takav proizvod povući ili opozvati s tržišta. RASFF obavijesti, opozivi i povlačenja u vremenskom periodu od pet godina su prikazani grafovima. Najčešća kategorija opozvanih i povučenih proizvoda je kategorija meso peradi i proizvodi od mesa peradi, a najčešća kategorija opasnosti su patogeni mikroorganizmi. Isto vrijedi i za obavijesti na području Hrvatske. Najviše RASFF obavijesti, opoziva i povlačenja je bilo u 2020. godini, a najmanje u 2016. godini.

Ključne riječi: RASFF, zakonske regulative, obavijesti, opozivi i povlačenja

Rad sadrži: 48 stranica, 15 slika, 18 literaturnih referenci

Jezik izvornika: hrvatski

Sastav povjerenstva za obranu:

1. Izv. prof. dr. sc. Ante Prkić	predsjednik
2. Izv. prof. dr. sc. Sanja Perinović Jozić	član
3. Prof.dr.sc. Josipa Giljanović	član-mentor

Datum obrane: 28.09.2021.

Rad je u tiskanom i u elektroničkom (pdf format) obliku pohranjen u Knjižnici Kemijsko-tehnološkog fakulteta Split, Ruđera Boškovića 35.

BASIC DOCUMENTATION CARD

BACHELOR THESIS

University of Split

Faculty of Chemistry and Technology Split

Undergraduate University Study of Food Technology

Scientific area: Food technology

Scientific field: Safety and quality of food

Thesis subject was approved by Faculty Council of Faculty of Chemistry and Technology, session no.26th

Mentor: PhD Full professor Josipa Giljanović

RASFF SYSTEM

Lana Miholjević, 52

Abstract: RASFF is a rapid alert system for food and feed, and as such is credited with food safety. The rapid exchange of information through the system enables all Member States, but also third countries, to be informed about health risks, and measures to be taken quickly when a health risk is identified. The aim of the final work was to investigate and analyze the RASFF notifications, recalls and withdrawals in Croatia in the period from 01.01.2016. to 31.12. 2020. There are four types of notifications; emergency notice, information notice, border rejection notice, and news. In order for the consumer to be informed about all the notifications regarding the food he ingests on a daily basis, and the recall and withdrawal of the same products, the RASFF portal, that is the RASFF window, has been introduced. This system enables greater information of people about food. The implementation of the RASFF system in Croatia is legally regulated by the Food Act (Official Gazette, No. 81/13, 14/14), while its organization, communication and management are determined by the Ordinance on rapid alert system for food and feed (Official Gazette 155/2013). The Ministry of Agriculture, as the National Contact Point, is in charge of informing consumers in the event of a health risk caused by food, and in charge of withdrawing or recalling such a product from the market. RASFF notifications, revocations and withdrawals over a period of five years are shown in graphs. The most common category of recalled and withdrawn products is the category of poultry meat and poultry meat products, and the most common category of danger are pathogenic microorganisms. The same applies to notifications in Croatia. The highest number of RASFF notifications, recalls and withdrawals was in 2020, and the lowest in 2016.

Keywords: RASFF, legal regulations, notifications, recall and withdrawals

Thesis contains: 48 pages, 15 figures, 18 references

Original in: Croatian

Defence committee:

1. Ante Prkić, PhD, associate prof.	chairperson
2. Sanja Perinović Jozić, PhD, associate prof.	member
3. Josipa Giljanović, PhD, full prof.	supervisor

Defence date: 28.09.2021.

Printed and electronic (pdf format) version of thesis is deposited in Library of Faculty of Chemistry and Technology Split, Ruđera Boškovića 35.

Završni rad je izrađen u Zavodu za analitičku kemiju, Kemijsko-tehnološkog fakulteta u Splitu pod mentorstvom prof. dr. sr. Josipe Giljanović, u razdoblju od lipnja do rujna 2021.godine.

ZAHVALA :

Zahvaljujem prvenstveno svojoj mentorici prof. dr. sc. Josipi Giljanović na ukazanom razumijevanju i povjerenju, kao i na svakom korisnom savjetu, pomoći u izradi ovog rada i strpljenju.

Posebno veliko hvala mojoj obitelji, prijateljima i Josipu na pruženoj potpori, nesebičnoj ljubavi i vjeri u mene tijekom obrazovanja.

ZADATAK

Zadatak završnog rada bio je istražiti RASFF obavijesti, opozive i povlačenja na području Hrvatske u vremenskom periodu od 01.01.2016. do 31.12.2020. Poseban naglasak stavljen je na obavijesti na području Hrvatske, zakonske regulative, te provođenje RASFF sustava. Analizirani su podaci kao što su broj obavijesti, opoziva i povlačenja u Hrvatskoj, najzastupljenije kategorije povučenih proizvoda, porijeklo povučenih proizvoda u Hrvatskoj, te najzastupljenije kategorije opasnosti.

SAŽETAK

RASFF je sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje, te kao takav je zaslužan za sigurnost hrane. Brza razmjena informacija sustavom omogućuje upućenost svih država članica, ali i trećih zemalja u zdravstveni rizik, te brzo poduzimanje mjera kada se utvrdi zdravstveni rizik. Cilj završnog rada bio je istražiti i napraviti analizu RASFF obavijesti, opoziva i povlačenja na području Hrvatske u vremenskom periodu od 01.01.2016. do 31.12.2020. Postoje četiri vrste obavijesti; hitna obavijest, obavijest za informaciju, obavijest o odbijanju s granice, te novosti. Da bi potrošač bio upućen u sve obavijesti koje se tiču hrane koju svakodnevno unosi u organizam, te opoziva i povlačenja istih proizvoda, uveden je RASFF portal, odnosno RASFF prozor. Ovaj sustav omogućava veću informiranost ljudi u vezi hrane. Provedba RASFF sustava u Hrvatskoj zakonski je regulirana Zakonom o hrani ("Narodne novine", broj 81/13, 14/14), dok je njegova organizacija, komunikacija i način upravljanja istim određena Pravilnikom o sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje ("Narodne novine", broj 155/2013). Ministarstvo poljoprivrede je kao Nacionalna kontakt točka zaduženo obavijestiti potrošače u slučaju pojave zdravstvenog rizika koji je uzrokovan hranom, te je zaduženo takav proizvod povući ili opozvati s tržišta. RASFF obavijesti, opozivi i povlačenja u vremenskom periodu od pet godina su prikazani grafovima. Najčešća kategorija opozvanih i povučenih proizvoda je kategorija meso peradi i proizvodi od mesa peradi, a najčešća kategorija opasnosti su patogeni mikroorganizmi. Isto vrijedi i za obavijesti na području Hrvatske. Najviše RASFF obavijesti, opoziva i povlačenja je bilo u 2020. godini, a najmanje u 2016. godini.

SUMMARY

RASFF is the Rapid Alert System for Food and Feed, and as such is credited with food safety. The rapid exchange of information through the system enables all Member States, but also third countries, to be informed about health risks, and measures to be taken quickly when a health risk is identified. The aim of the final work was to investigate and analyze the RASFF notifications, recalls and withdrawals in Croatia in the period from 01.01.2016. to 31. 12. 2020. There are four types of notifications; emergency notice, information notice, border rejection notice, and news. In order for the consumer to be informed about all the notifications regarding the food he ingests on a daily basis, and the recall and withdrawal of the same products, the RASFF portal, that is the RASFF window, has been introduced. This system enables greater information of people about food. The implementation of the RASFF system in Croatia is legally regulated by the Food Act (Official Gazette, No. 81/13, 14/14), while its organization, communication and management are determined by the Ordinance on rapid alert system for food and feed (Official Gazette 155/2013). The Ministry of Agriculture, as the National Contact Point, is in charge of informing consumers in the event of a health risk caused by food, and in charge of withdrawing or recalling such a product from the market. RASFF notifications, revocations and withdrawals over a period of five years are shown in graphs. The most common category of recalled and withdrawn products is the category of poultry meat and poultry meat products, and the most common category of danger are pathogenic microorganisms. The same applies to notifications in Croatia. The highest number of RASFF notifications, recalls and withdrawals was in 2020, and the lowest in 2016.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. OPĆENITO O RASFF-U.....	2
1.1. POVIJEST RASFF-A.....	3
1.2. ZAKONODAVSTVO RASFF-a.....	9
1.3. NAČIN DJELOVANJA I PROVOĐENJA RASFF SUSTAVA.....	10
1.4. OBAVIJESTI RASFF-a	13
2. EKSPERIMENTALNI DIO	18
2.1. RASFF U HRVATSKOJ.....	18
3. REZULTATI I RASPRAVA	24
3.1. OPOZIVI I POVLAČENJA U HRVATSKOJ 01.01.2016. - 31.12.2020.	29
3.2. PRIMJER OPOZIVA.....	30
4. ZAKLJUČAK	33
5. LITERATURE.....	34

UVOD

Unosom hrane ljudi svakodnevno utječu na svoje zdravlje, no često ne razmišljaju o sigurnosti hrane. Osiguranje visoke razine zaštite zdravlja ljudi, te interes potrošača u vezi s hranom je glavni cilj politike sigurnosti hrane Europske unije, a ujedno i Republike Hrvatske kao njene članice. Sigurnost hrane ovisi o svakom dijelu prehrambenog lanca, te se vodi politikom “od polja do stola“. Takva politika osigurava visoku razinu zaštite zdravlja ljudi. Osigurava ljudima djelomičnu bezbrižnost u vezi hrane koju unose u svoj organizam.

RASFF (engl. *Rapid Alert System for Food and Feed*) sustav je sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje, te je kao takav važan u omogućavanju što veće sigurnosti hrane. Omogućuje brzu razmjenu informacija o zdravstvenim rizicima koji su povezani s hranom i hranom za životinje, a upravo to omogućuje pravovremeno reagiranje svih država članica. Jedna od nužnih hitnih mjera koja se poduzima je obavješćavanje javnosti, te povlačenje proizvoda s tržišta, koje će biti proučene u radu.

Službena obavijest je obavijest koju izdaje NKT (Nacionalna kontakt točka) i dostavlja odgovornoj/im KT (Kontakt točka) u HR RASFF sustavu, a koja se odnosi na incident ili potencijalni incident vezan uz hranu odnosno hranu za životinje te predmete i materijale koji dolaze u neposredan dodir s hranom.⁷

Republika Hrvatska kao dio Europe, koja iz godine u godinu bilježi porast RASFF obavijesti, pokazuje da je dio rastuće i kvalitetnije kontrole hrane koja predstavlja primarni izvor energije i svih potrebnih nutrijenata za uspješno funkcioniranje ljudskog organizma.

1. OPĆENITO O RASFF-U

RASFF je sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (engl. *The Rapid Alert System for Food and Feed*) pokrenut 1979. godine. To je ujedno i informatički alat kojem je svrha brza razmjena informacija među nadležnim nacionalnim tijelima o zdravstvenim rizicima povezanim s hranom i hranom za životinje¹, kako bi se u što kraćem vremenu moglo reagirati na ozbiljne rizike otkrivene u hrani ili hrani za životinje. Ova razmjena informacija pomaže državama članicama da brže i na koordinirani način odgovore na prijetnju zdravlju ljudi uzrokovanu hranom ili hranom za životinje.² RASFF članovi su:

- sve države članice EU
- Zemlje EGP-a (Norveška, Lihenštajn i Island) i tajništvo EFTA-e koje koordinira informacije iz zemalja EGP-a
- Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA)
- Europska komisija, kao upravitelj sustava
- Švicarska je na temelju sporazuma, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2009. godine, djelomični član sustava u pogledu odbijanja proizvoda životinjskog podrijetla na granici¹

RASFF funkcionira na način da zemlja članica koja utvrdi postojanje opasnosti za zdravlje obavješćuje ostale članove o proizvodu i mjerama koje je poduzela za uklanjanje rizika. Mjere uključuju: zadržavanje, povrat, pljenidbu ili odbijanje proizvoda. Brzom razmjenom informacija omogućuje se svim članovima provjeru u realnom vremenu jesu li pogođeni, te jesu li potrebne hitne mjere, za čije su poduzimanje zaslužna nadležna tijela pogođenih zemalja. Poduzimanje nužnih mjera uključuje izravno obavješćivanje javnosti, povlačenje proizvoda s tržišta i provedbu kontrola na terenu.²

1.1. POVIJEST RASFF-A

Sve je započelo incidentom sa narančama. Incident u vezi s narančama je potaknuo države članice EU-a da uspostave sustav međusobnog informiranja u slučajevima opasnosti po ljudsko zdravlje nakon problema povezanih s hranom. Događaj je izazvao široku paniku u Europi, ali i šire, jer je utvrđeno da je posljedica političkog terorizma. Incident je nazvan narančasti terorizam.

1978. godine u Maastrichtu (Nizozemska) nađene su male kuglice srebrne boje, koje su kasnije identificirane kao živa, u narančama iz Izraela. Tjedan dana kasnije otkriveno je da je 25 naranči iz Izraela ubrizgano živom u devet gradova tadašnje Zapadne Njemačke. Krivac za taj incident je bila ekstremistička skupina koja je sebe nazivala Arapskom revolucionarnom armijsko-palestinskom komandom, te im je cilj bio poremetiti izraelsko gospodarstvo. Ovaj događaj je imao veliki ekonomski utjecaj u Izraelu, te Zapadnoj Njemačkoj koja je godišnje uvozila 140 milijuna tona citrusnih proizvoda iz Izraela, a sada je morala zaustaviti svu prodaju naranči dok se voće provjeravalo. Ovim događajem pokrenula se zabrinutost šire javnosti o sigurnosti hrane.

Kao rezultat ovog incidenta, tijela za kontrolu hrane država članica sastala su se 13. veljače 1979. godine i predložila ideju o izgradnji sustava brzog uzbunjivanja. Vlasti nisu htjele čekati dok se formalno zakonodavstvo provede, te su Belgija, Danska, Francuska, Njemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska i Ujedinjeno Kraljevstvo postigle „džentlmenški sporazum“ o uspostavi sustava. Cilj ove odluke bio je međusobno informiranje u slučajevima u kojima postoji opasnost po zdravlje ljudi zbog problema u vezi s hranom. Osnivači RASFF-a htjeli su da se sustav može pozabaviti bilo kojim problemom koji se pojavi te da ima razinu fleksibilnosti i slobodu od formaliziranih pravila.

Članovi novog sustava su trebali nacionalno nadležno tijelo za sigurnost hrane kao i pravila i standarde koji reguliraju prehrambene proizvode. Kako bi se znalo što bi bio predmet obavijesti treba znati i što je sigurno, a što nije sigurno. Upravo je to impliciralo stvaranje laboratorija za provjeru i kontrolu prehrambenih proizvoda. Osim toga, morale su biti uspostavljene kontakt točke na nacionalnoj razini u državama članicama i u Europskoj komisiji, koje bi bile odgovorne za prijenos informacija.

U to doba inspektori bi nakon uzorkovanja i analize, te ustanovljenja zdravstvenog rizika dobrovoljno odlučili poduzeti mjere. No, da bi se uspostavio zamišljeni sustav, RASFF, države članice su odlučile da uspostavljanje sustava treba biti brzo, te da bi se informacije trebale razmjenjivati između njih.

Prva poslana obavijest bila je 1979. godine vezana uz pokvarene lignje. Europska komisija nazvala je kontaktne točke svake države članice kako bi ih obavijestila o problemu, te koje su mjere poduzete kako bi se zaštitili potrošači. Ne postoji pisani dokaz prve poslane obavijesti jer se komunikacija odvijala telefonom.

Primjer RASFF-a u praksi u samom početku pokazuje i slučaj pronalaska bakterije *Clostridium botulinum* tip E, pronađenu od strane švicarskih zdravstvenih vlasti. Pošto se i u ovom slučaju komunikacija odvijala samo putem telefona, informacije su se mogle prenijeti samo ako je netko bio u uredu da primi poziv. Kontaktna točka u svakoj državi članici koristila je "crveni telefon" tj. izravnu liniju i "pretka" faks, odnosno teleprinter, kako bi poslali obavijest direktno Komisiji.

U to vrijeme glavni cilj sustava brzog uzbunjivanja bio je obavijestiti nadležna tijela radi zaštite potrošača, ali i ograničiti nepotrebnu komercijalnu štetu ili prepreke u trgovini.⁴ To je bio način na koji je Europska komisija bila organizirana u to doba.

1980. teleprinter se počeo koristiti kao glavna metoda komunikacije. Kasnije je postalo moguće elektronički pohranjivati telekse, koji su se na kraju pretvorili u mrežu smanjujući vrijeme za prepisivanje poruka te slanje i primanje informacija. Standardni obrasci služili su kao modeli za prijenos podataka, što je olakšalo razmjenu informacija.⁴

Poboljšanje samog sustava vidjelo se na slučaju s prevarom vina 1985. godine u kojem je pronađen organski spoja dietilen glikola (DEG) dodan u svrhu poboljšanja okusa, odnosno slatkoće, te 1986. godine kada su 23 osobe umrle u Italiji zbog dodatka metanola u vino. Već slijedeći dan vino je zaplijenjeno iako je slučaj prijavljen tek večer prije. Rukovanje informacijama značajno je poboljšano kroz RASFF. Dolazni teleksi bili su pohranjeni na perforiranoj vrpici kako bi se nakon provjere mogli automatski ponovno poslati.⁴

Povod za uspostavu današnjeg sustava bio je nuklearni incident u Černobilu 1986. godine nakon kojeg je odlučeno da se uspostavi brza razmjena informaciju uslijed radiološke opasnosti (odluka Vijeća EU 600/87). Točnije, 29. lipnja 1992. godine Direktivom Vijeća

92/59/ postavljeni su okviru današnjeg europskog RASFF sustava, ali samo za hranu, ne i za hranu za životinje.²

1992. godine faks je zamijenio teleprinter, te je postao glavni izvor izmjene informacije. Učinkovitost i djelotvornost sustava se poboljšala, osobito zbog toga jer je pri praćenju proizvoda s potencijalnim zdravstvenim rizikom sposobnost opisa i identifikacije etikete ključna.⁴ Uvođenje faksa omogućilo je slanje vizualne slike naljepnice što je olakšalo identifikaciju.

Događaj koji je omogućio RASFF-u da postane ono što je danas je slučaj kravljeg ludila koji se pojavio u Velikoj Britaniji 1995. godine. Upravo ovaj slučaj potaknuo je reorganizaciju Europske Komisije. Sve usluge koje su se bavile zdravljem i sigurnošću potrošača su okupljene 1997. godine u danas poznatu Opću upravu za zdravstvo i zaštitu potrošača, odnosno DG SANCO. Zadatak DG SANCA bio je provjeriti provođenje brzo rastućeg skupa zakona o sigurnosti hrane. Tada je uspostavljen novi odjel, Ured za hranu i veterinarstvo (FVO).

Tijekom 90-ih godina RASFF je poprimao oblik sustava kakva je i danas na snazi. Kasnih 1990-ih sustav se poboljšavao zbog poboljšavanja komunikacije. Uvođenje nacionalnih kontaktnih točaka omogućilo je RASFF-u kontakt u slučaju ozbiljnog upozorenja RASFF-a, te su skratile vrijeme koje je do tada bilo potrebno da bi se riješila takva upozorenja. Nacionalne kontaktne točke predstavljaju središnju kontakt točku koja upravlja i koordinira RASFF sustavom koja je ujedno i kontakt točka prema Europskoj komisiji (EU RASFF-u). One procjenjuju obavijesti RASFF-a i osiguravaju njihovo pravilno distribuiranje pravnim osobama, tj. ustanovama u svakoj državi članici.

1998. godine dogodio se slučaj pistacija. U pistacijama uvezenim iz Irana je pronađen alfatoksin. Uvoz je bio zabranjen na tri mjeseca, a nakon tri mjeseca uvoz je nastavljen uz postupak dvostruke provjere pri dolasku na granicu EU-a i uz certifikat da ne sadrže alfatoksine.⁴ Ova mjera je i dan danas na snazi.

1999. godine RASFF se suočio s jednom od ključnih kriza u periodu rasta. U dijelovima Belgije i Nizozemske otkriveno je prisustvo dioksina u hrani za životinje što je uzrokovalo oboljenje pilića. U to vrijeme hrana za životinje nije bila obuhvaćena sustavom, te je zato RASFF o ovoj krizi bio obaviješten kasno, odnosno tek kada je dioksin otkriven u mesu. Ova kriza bila je prekretnica u RASFF sustavu na način da su se poboljšali razumijevanje i

postupanje kada i kako obavijestiti RASFF. Velika prekretnica dogodila se i u politici sigurnosti hrane EU-a. Uspostavljen je novi pristup sigurnosti prehrambenog lanca implementirajući pristup “od polja do stola”.

2000. godine RASFF je prešao s faksa na CIRCA, tj. prijenosni sustav temeljen na e-pošti koji je omogućio brže slanje obavijesti većem broju kontakata odjednom. Do tada se slanje vršilo putem faksa na način da bi se svaka obavijest slala prema više od 60 kontaktnih točaka, a to bi trajalo najmanje šest ili sedam sati. Također, u ovoj godini RASFF je počeo obavještavati treće zemlje o problemima s proizvodima koji potječu s njihovih teritorija s ciljem sprječavanja ponavljanja otkrivenih problema, ali i o proizvodima koji su izvezeni u treće zemlje.

2002. godine upotreba RASFF-a je narasla u državama članica, te se vidjelo veće povjerenje u sami sustav. To se vidjelo na primjeru pojave medroksiprogesterona u hrani za svinje, i u svinjskome mesu. RASFF je odmah bio obaviješten, pa tako i sve države članice.

U tom vremenskom periodu ojačala je veza RASFF-a i Ureda za hranu i veterinarstvo (FVO). Koristeći informacije dobivene putem RASFF-a, FVO može procijeniti, odnosno odrediti prioritet među slučajevima. RASFF također obučava i pomaže FVO-u kako bi se osiguralo da su svi inspektori svjesni najnovijih ažuriranja i promjena u sustavu.⁴

U ovom periodu, točnije 28. siječnja 2002. godine je postavljena pravna osnova za RASFF a to je Uredba Europske komisije br. 178/2002. Ova uredba je utvrdila opća načela i uvjete zakona o hrani, postupke u područjima sigurnosti hrane, te je uspostavila Europsku agenciju za sigurnost hrane (EFSA). Ovaj Zakon o hrani utvrđuje definicije, načela i obaveze koje pokrivaju sve faze proizvodnje hrane i hrane za životinje, te distribuciju.

U to vrijeme postojale su samo dvije vrste obavijesti od četiri koje danas postoje. To su bile obavijesti upozorenja i informacije. 2004. godine su uvedene obavijesti o vijestima, koje su svojevrsna najava bilo kojih informacija kojih bi države članice trebale biti svjesne, jer bi te informacije potencijalno mogle postati predmet potpunih obavijesti u budućnosti.⁴

Značajna prekretnica za sigurnost hrane u EU dogodila se 2006. godine stupanjem na snagu velikog broja zakona o hrani i hrani za životinje. Mjere EU-ove sigurnosti hrane su se pooštrile i uskladile, te su se ti zakoni počeli primjenjivati u svakoj točki prehrambenog lanca, slijedeći pristup EU-a “od polja do stola”. Htjelo se naglasiti da su svi operateri hrane i hrane za životinje, od poljoprivrednika i prerađivača do trgovca na malo, te ugostitelja imali

primarnu odgovornost za osiguranje da hrana, koja se stavlja na tržište EU, zadovoljava potrebne sigurnosne standarde. Uredbom (EZ) br. 1831/2003 rizici su prošireni na ozbiljne rizike za zdravlje životinja i za okoliš.

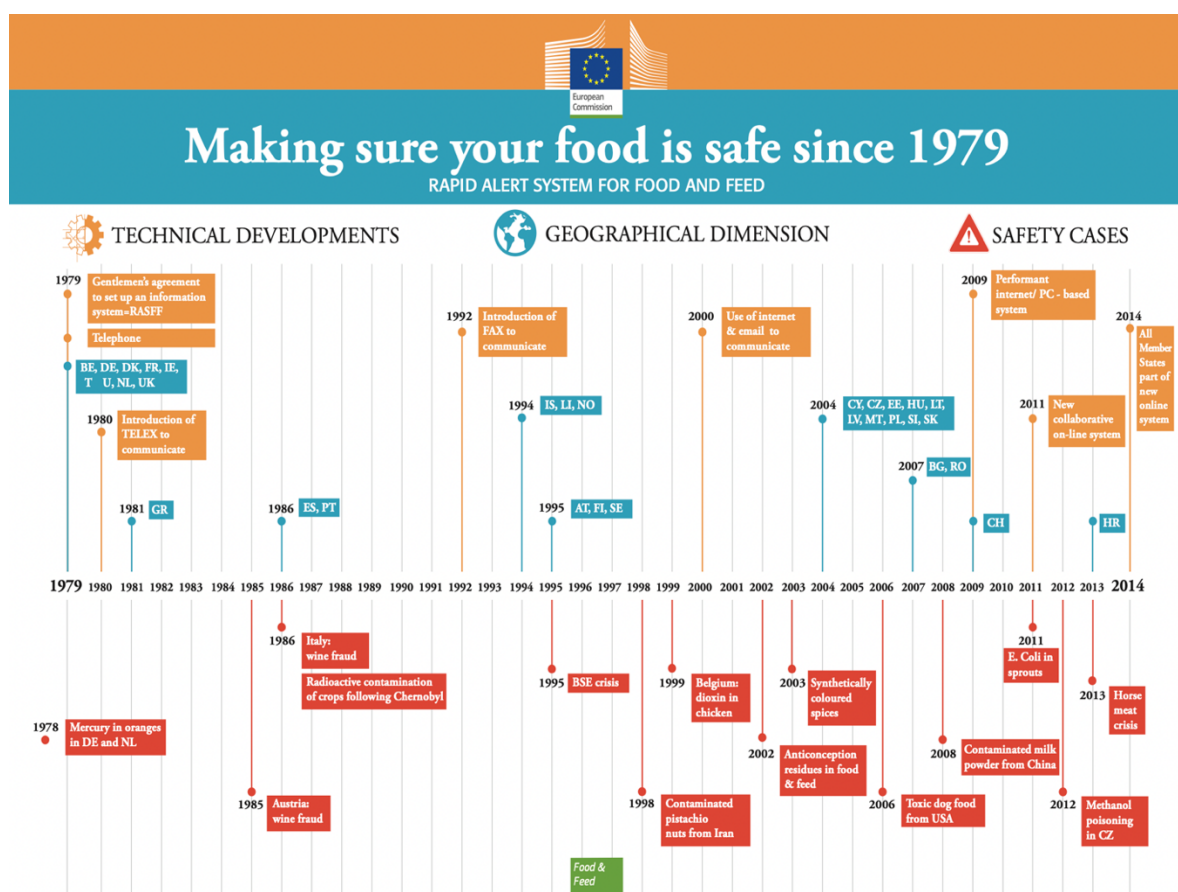
2006. i 2007. godine dogodile su se dvije krize vezane uz hranu za životinje. Prva kriza je nastupila početkom 2006. godine kada je Američka agencija za hranu i lijekove (FDA) prijavila putem RASFF-a opoziv pseće hrane zbog visoke razine alfatoksina u psećoj hrani. Zbog poduzetih brzih mjera putem RASFF-a u EU nisu zabilježeni ozbiljniji slučajevi ili smrti kućnih ljubimaca. Druga kriza, ujedno i jedna od najvećih kriza sigurnosti hrane do tada nastupila je 2007. godine. SAD je obavijestio RASFF o pronađenom melaminu u hrani za kućne ljubimce koja se uvozila iz Kine. Ovaj slučaj bio je samo nagovještaj krize koja se dogodila 2008. godine kada je utvrđeno da su melaminom kontaminirani mlijeko i hrana za dojenčad. Ova kriza nije pogodila EU zbog zabrane uvoza mlijeka iz Kine, no imala je globalni utjecaj zbog isporučenja diljem svijeta. EU i RASFF su morali surađivati s trećim zemljama, kao i s regionalnim mrežama, Svjetskom zdravstvenom organizacijom (WHO), te Mrežom međunarodnih institucija iz područja sigurnosti hrane (INFOSAN).⁴ Na ovom slučaju se prvi put vidjela takva razina međunarodne suradnje u smislu rješavanja krize sigurnosti hrane. INFOSAN je preuzeo vodeću ulogu, budući da je kriza bila globalna, te je prikupljajući podatke širom svijeta iz valjanih izvora, omogućio najtočnije i najnovije podatke svim članovima INFOSAN-a širom svijeta.

Mreža međunarodnih institucija iz područja sigurnosti hrane (INFOSAN) je osnovana 2004. godine od strane Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) i Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO). U mrežu je, do sada, uključeno 177 zemalja iz cijelog svijeta. Njegova uloga je brza razmjena informacije vezanih za pitanja od globalnog interesa u području sigurnosti hrane, promicanje suradnje i partnerstva među zemljama, pomaganje zemljama u jačanju kapaciteta za upravljanje krizama u području sigurnosti hrane.² Svaka zemlja članica mora imati svoju nacionalnu INFOSAN kontaktnu točku u slučaju nužde (engl. *emergency contact point*), te jednu ili više INFOSAN žarišnih točaka (engl. *focal points*).

Sve veći broj obavijesti zahtijevao je i tehnološki napredak. Prvi primjer takvog napretka je razvitak RASFF prozora koji je omogućavao brže dostavljanje informacija, čak i zemljama koje nisu članice. Zemlje koje nisu bile članice imale su ograničen pristup bazi podataka.

S vremenom je Komisija izradila nacrt zakona koji će se provoditi svakodnevno, te je pripremila zakonodavstvo i upute, odnosno informacije kojima bi pojasnili što je obavijest, kako je poslati i kome ju poslati. Također, Europska Komisija je otvorila RASFF portal koji je omogućio građanima pristup RASFF bazi podataka koju mogu pretraživati. Sva unaprjeđenja, kao temeljenje sustava na internetu i računalu, vodila su ka tome da RASFF, kao sastavni dio sustava sigurnosti hrane EU, bude spreman i sposoban zaštititi građane u Europi, no i u ostatku svijeta, na globalnoj razini.

Uredbom (EZ) br. 16/2011 od siječnja 2011. godine o provedenim mjerama za Sustav brzog uzbuđivanja za hranu i hranu za životinje uspostavlja se RASFF sustav, njegova struktura i način međusobne komunikacije.⁶

Slika 1. Povijest RASFF-a prikazan kao vremenska crta⁹

1.2. ZAKONODAVSTVO RASFF-a

Direktivom Vijeća 92/59/EZZ od 29. lipnja 1992. godine postavljeni su okviri današnjeg europskog RASFF sustava, ali samo za hranu, ne i za hranu za životinje.

Sam pravni temelj današnjeg europskog RASFF sustava je Uredba (EZ) br. 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2002. godine o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju Europske agencije za sigurnost hrane, te utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane, kojom je propisano osnivanje sustava kao mreže koju bi činile Komisija, Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA) i zemlje članice.

Pružajući temelj za osiguranje visoke razine zaštite zdravlja ljudi i interesa potrošača u vezi s hranom, uzimajući u obzir razlike u opskrbi hranom, uključujući tradicionalne proizvode, te osiguravajući učinkoviti organizacijski mehanizmi i postupci koji podupiru donošenje odluka u vezi sa sigurnosti hrane i hrane za životinje.⁵

Sva načela se primjenjuju u skladu s pristupom “od polja do stola“, što znači da se primjenjuju tijekom svih faza proizvodnje, prerade i distribucije hrane i hrane za životinje. To posebno uključuje analizu rizika i prevenciju, načelo predostrožnosti, zaštitu interesa potrošača, transparentnost, slobodan protok sigurnih i kvalitetnih proizvoda na unutarnjem tržištu EU-a, te iz trećih zemalja.⁵ Sigurnost hrane kreće od onih koji su za nju primarno odgovorni, a to su subjekti u poslovanje s hranom i hranom za životinje.

RASFF sustav omogućuje razmjenu informacija i popratnih dokumentacija vezanih uz sljedivost proizvoda između institucija koje se nalaze u sustavu kontrole sigurnosti hrane u zemljama članicama u slučajevima nesukladnih proizvoda, o poduzetim mjerama, te odbijanja s granice. Kao takav, uspostavlja se Uredbom (EZ) br. 16/2011 od 10. siječnja 2011. godine o provedenim mjerama za Sustav brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje.

Što se tiče Hrvatske, uspostava nacionalnog sustava brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje-HR RASFF propisana je Zakonom o hrani (“Narodne novine“, broj 81/13, 14/14), dok je njegova organizacija, komunikacija i način upravljanja istim određena Pravilnikom o sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (“Narodne novine“, broj 155/2013).

1.3. NAČIN DJELOVANJA I PROVOĐENJA RASFF SUSTAVA

RASFF sustav omogućuje brzu razmjenu informacija koja omogućuje državama članicama EU-a brži i koordinirani način djelovanja na zdravstvene prijetnje uzrokovane hranom ili hranom za životinje. S takvim informacijama sve članice imaju mogućnost žurne provjere postoje li na njihovom tržištu zdravstveno neispravni proizvodi. U slučajevima kada postoji rizik za ljudsko zdravlje pokreću se određene mjere poput povlačenje, zapljene ili zabrane prodaje određenih proizvoda. Nađe li se proizvod na tržištu koji se ne smije konzumirati ni prodavati, kompetentne institucije država članica RASFF sustava imaju mogućnost poduzimanja svih hitnih mjera, uključujući i informiranje javnosti u slučaju potrebe. Treće zemlje također primaju obavijest RASFF sustava ako je predmet obavijesti izvezen u treću zemlju, te ako je predmet obavijesti podrijetlom iz treće zemlje.

Sve započinje kada neka članica RASFF mreže otkrije informaciju o postojanju ozbiljnog izravnog ili neizravnog rizika za zdravlje ljudi koji potječe od hrane ili hrane za životinje. Član RASFF mreže pošalje obavijest, te ta informacija dolazi do Europske komisije, koja dostavlja informaciju, tj. obavijest svim članicama mreže. Europska komisija je Uredbom (EZ) br. 178/2002 dobila posebnu nadležnost za donošenje hitnih mjera, koje može donijeti u trenutku kada postoje jasni pokazatelji da bi hrana ili hrana za životinje, podrijetlom iz EU-a ili uvezena iz treće zemlje, mogla predstavljati ozbiljan rizik za zdravlje ljudi i životinja ili za okoliš, te da taj rizik ne može biti uklonjen na zadovoljavajući način mjerama koje su poduzele države članice EU-a.⁵ (slika 2.)

Europska komisija je odgovorna za upravljanje sustavom, pružanje znanja i tehnološke platforme za olakšavanje prijenosa i rukovanja obavijestima RASFF-a. Prima sve obavijesti od članova mreže i provodi sljedeće provjere na njima, prije nego što ih učini dostupnima svim članovima mreže:

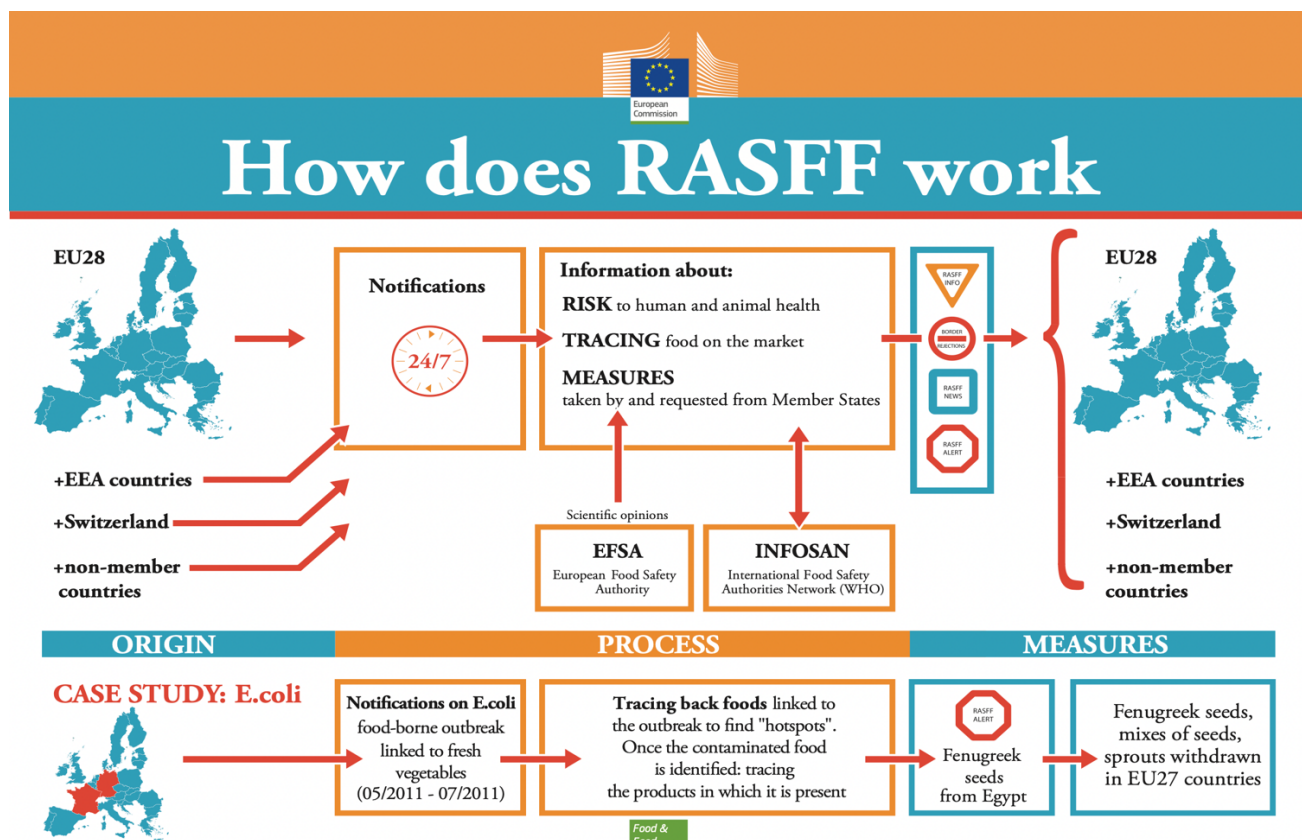
- provjera potpunosti
- zakonski zahtjevi
- provjera spada li predmet obavijesti u okvir RASFF-a
- prijevod informacija na obrascu za obavijest na engleski jezik
- klasifikacija obavijesti

- članovi mreže označeni akcijom
- ponavljanja sličnih problema koji se odnose na istog profesionalnog operatera i/ili opasnost/zemlju podrijetla.

Svaka država članica, Komisija i EFSA-a određuju kontakt točku koja je član sustava. EFSA može svaku obavijest dopuniti znanstvenom ili tehničkom informacijom, a to uvelike olakšava državama članicama brzo i odgovarajuće upravljanje rizikom. Svaka usvojena mjera koja uvodi posebne uvjete stavljanja na tržište ili zahtijeva povlačenje s tržišta ili povrat hrane i hrane za životinje mora biti prijavljena Komisiji od strane države članice.⁸ Također moraju prijaviti i svaku preporuku ili ugovor s gospodarskim subjektima koji imaju za cilj, dobrovoljne ili obvezne osnove, spriječiti, ograničiti ili uvoditi posebne uvjete za stavljanje na tržište, te moguću uporabu hrane ili hrane za životinje zbog ozbiljnog rizika za zdravlje ljudi koji traži brzo djelovanje. Prijavljeno mora biti i svako odbijanje proizvodne partije, kontejnera ili pošiljke hrane ili hrane za životinje, od strane nadležnog tijela na graničnom prijelazu u Europskoj zajednici zbog izravnog ili neizravnog rizika za zdravlje ljudi.⁸

Kada država članica odluči pokrenuti prijavu, njeno nadležno tijelo mora popratiti obavijest detaljnim obrazloženjem razloga poduzimanja te mjere. Mora dostaviti i dodatne informacije, posebno u slučaju kada su mjere iz prijave izmijenjene ili kada se povuku.

Nakon primitka obavijesti zemlje članice provjeravaju odnose li se ti podaci na njih. U slučaju kada se proizvod nalazi na tržištu nekih države članice, one ga mogu slijediti na temelju informacija dobivenih putem obavijesti. Šalju povratne informacije o tome što su utvrdile i koje su mjere poduzele, a to omogućuje svim članovima RASFF-a uviđaj u transparentne i međusobno dostupne informacije. Ako je proizvod iz EU-a, država članica iz koje proizvod potječe također izvještava i o rezultatima istražnih postupaka u pogledu podrijetla, raširenosti i uzroka utvrđenog problema. Ovakva razmjena informacija omogućuje brzo djelovanje svih zemlja članica. Osim dostava obavijesti RASFF sustav omogućuje državama članicama da zatraže pojašnjenje u pogledu datuma, opsega ili prirode obavijesti. U slučaju otkrića da se slučaj mogao i trebao prijaviti ranije, Komisija može protiv te države članice pokrenuti postupak zbog povrede neispunjavanja njezinih obaveza iz zakonodavstva EU-a.⁹

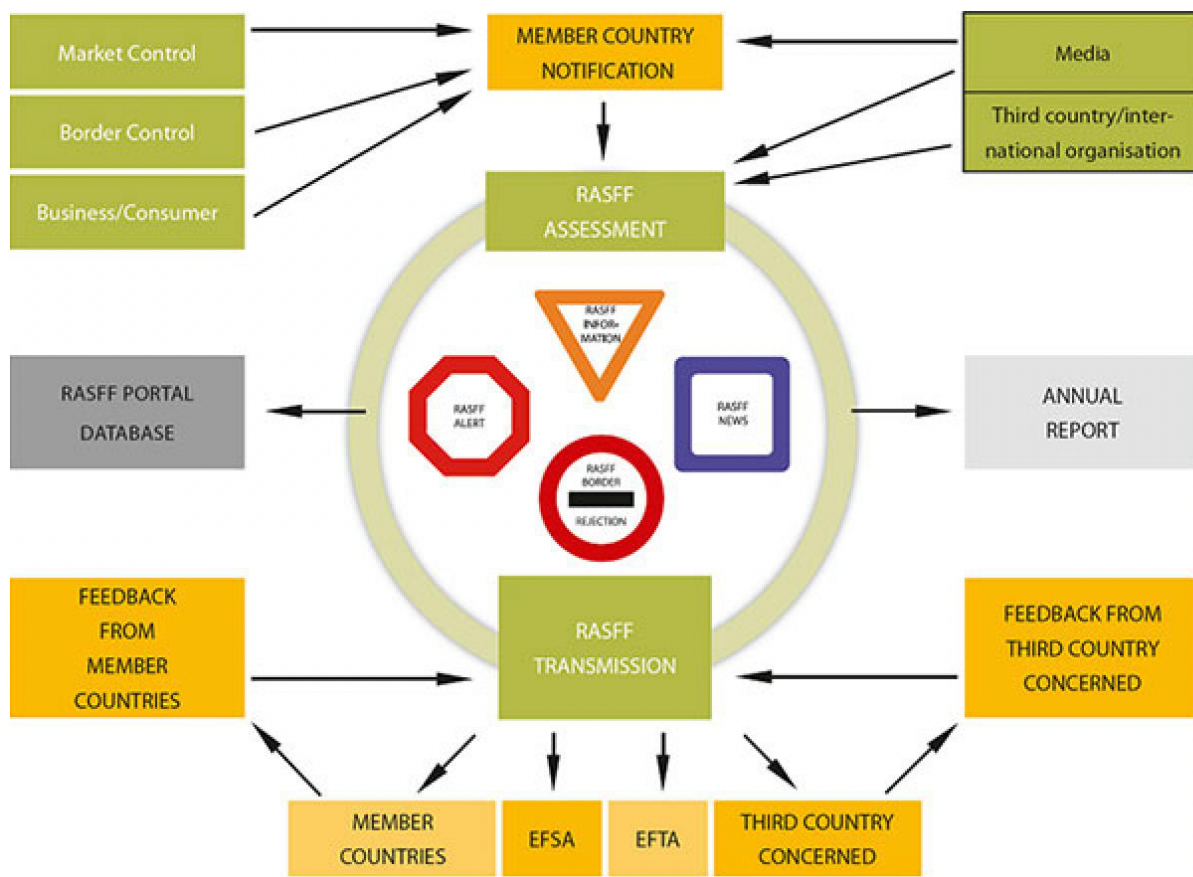
Slika 2. Način funkcioniranja RASFF sustava⁹

1.4. OBAVIJESTI RASFF-a

Službena obavijest je obavijest koju izdaje NKT i dostavlja odgovornoj/im KT u HR RASFF sustavu, a koja se odnosi na incident ili potencijalni incident vezan uz hranu odnosno hranu za životinje te predmete i materijale koji dolaze u neposredan dodir s hranom.⁷

Svaki član RASFF-a ima određenu kontaktnu točku koja je odgovorna za slanje obavijesti RASFF-a Komisiji. Prije nego li dođe do toga treba se pobrinuti za nekoliko stvari:

1. Inspektori hrane ili hrane za životinje pregledali su proizvod na tržištu ili na granici, te postoji mogućnost da su uzeli uzorke i dobili rezultate iz laboratorija
2. Utvrđeno je da proizvod nije usklađen i da ga je potrebno prijaviti unutar nacionalnog sustava
3. Tijelo odlučuje o tome spada li to pitanje u djelokrug RASFF-a i izvještava o tome nacionalnu kontaktnu točku RASFF-a.
4. Nacionalna kontaktna točka provjerava i dovršava obavijest RASFF-a prema potrebi i prosljeđuje je Europskoj komisiji.
5. Koristi obrazac za obavijesti RASFF-a za pružanje pojedinosti o rezultatima nalaza i poduzetim mjerama te dodaje relevantne dokumente kao što su računi, popisi tvrtki koje su primile proizvode, analitička izvješća itd.
6. Predlošci se koriste za prikupljanje svih podataka na obrascu za obavijesti RASFF-a

Slika 3. Kako se šalju RASFF obavijesti ⁹

EU RASFF obavijest je službena obavijest koju izdaje Europska Komisija, te dostavlja svim nacionalnim kontakt točkama odnosno svim članicama mreže.⁶

Europska komisija izdaje godišnji izvještaj u kojem su obrađene sve obavijesti u protekloj godini. Razlikujemo nekoliko vrsta obavijesti³:

HITNA OBAVIJEST (engl. *ALERT NOTIFICATION*) – šalje se kada su hrana i hrana za životinje rizik jer se nalaze na tržištu te je potrebna hitna akcija. Obavijesti šalju zemlje članice koje su problem prepoznale te iniciraju mjere kao što je povlačenje proizvoda sa tržišta. Te obavijesti imaju za cilj dati svim članicama mreže sve relevantne podatke o proizvodu kako bi provjerile nalazi li se predmetni proizvod na njihovom tržištu te kako bi mogle poduzeti potrebne mjere za njegovo uklanjanje s tržišta. Potrošači moraju biti uvjereni da je proizvod povučen sa tržišta. Članice RASFF-a imaju svoje interne sustave za provedbu takvih akcija, uključujući i davanje detaljnih informacija kroz medije, ukoliko je to potrebno.²

OBAVIJEST ZA INFORMACIJU (engl. *INFORMATION NOTIFICATION*) - daje se kada je rizik prepoznat, no članice ne moraju poduzeti žurne korake jer proizvod nije ušao na njihovo tržište. Ove obavijesti uglavnom se odnose na pošiljke hrane i hrane za životinje koje su analizirane i vraćene (odbijene) sa vanjskih granica EU. Potrošači moraju biti uvjereni da proizvod koji je subjekt informacijske obavijesti nije ušao na tržište te kako su poduzete sve potrebne mjere.²

OBAVIJEST O ODBIJANJU S GRANICE (engl. *BORDER REJECTIONS*) - šalju se kad je ustanovljeno da hrana ili hrana za životinje predstavlja rizik za zdravlje, ali je pošiljka zaustavljena na granici i nije ušla na tržište.²

NOVOSTI (engl. *NEWS*)- su sve one vrste podataka koje se tiču sigurnosti hrane ili hrane za životinje, a koje nisu bile *Hitne obavijesti* ili *Obavijesti za informaciju*, ali su od strane Komisije okarakterizirane kao zanimljive za nadležno tijelo.²

DODATNE OBAVIJESTI (engl. *FOLLOW-UP INFORMATION*)- obavijesti koje sadržavaju dodatne informacije o opasnostima temeljem kojih je prepoznat rizik u hrani ili hrani za životinje, kao i obavijest o porijeklu, količini i načinu distribucije hrane ili hrane za životinje.²

Kao rezultat obavijesti, odnosno jedna od mjera su povlačenje i opoziv.

„Povlačenje“ je uklanjanje s tržišta hrane štetne za zdravlje ljudi ili hrane neprikladne za prehranu ljudi odnosno nesigurne hrane i hrane za životinje ili materijala i predmeta koji dolaze u neposredan dodir s hranom, uključujući povlačenje iz maloprodaje. Povlačenje se provodi kada je utvrđeno da se predmet povlačenja nalazi u potpunosti u lancu distribucije i nije došao do krajnjeg potrošača (kupca).⁷

„Opoziv“ je uklanjanje hrane štetne za zdravlje ljudi ili hrane neprikladne za prehranu ljudi odnosno nesigurne hrane i hrane za životinje ili materijala i predmeta koji dolaze u neposredan dodir s hranom s tržišta uključujući hranu odnosno hranu za životinje koja je distribuirana do krajnjeg potrošača (kupca) te stoga uključuje komunikaciju s potrošačima.⁷ Za olakšanu razmjenu informacija postoje RASFF portal i RASFF-ov potrošački portal. RASFF portal sadrži interaktivnu internetsku bazu podataka koja se može pretraživati, te omogućuje javni pristup sažetim informacijama o najnovijim obavijestima RASFF -a, kao i mogućnost pretraživanja informacija o bilo kojoj obavijesti izdanoj u prošlosti.¹⁰ RASFF -ov potrošački portal dostupan je potrošačima za korištenje od lipnja 2014. Portal nudi najnovije informacije o opozivu hrane i upozorenjima na javno zdravlje u svim zemljama EU.⁹

2. EKSPERIMENTALNI DIO

2.1. RASFF U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj je uspostava nacionalnog sustava brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje-HR RASFF propisana Zakonom o hrani ("Narodne novine", broj 81/13, 14/14), dok je njegova organizacija, komunikacija i način upravljanja istim određena Pravilnikom o sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje ("Narodne novine", broj 155/2013). Institucije se uključuju u nacionalni RASFF sustav svojim kontakt točkama, a sustavom upravlja i koordinira Nacionalna kontakt točka. Nacionalna kontakt točka u HR RASFF sustavu je Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane Ministarstva poljoprivrede. Ona upravlja i koordinira HR RASFF sustavom, osigurava neposredan prijenos informacija i obavijesti između NKT, KT i izvora obavijesti putem HR RASFF sustava.¹⁰ Ona je ujedno i kontakt točka prema Europskoj komisiji (EU RASFF-u). Kontakt točke HR RASFF sustava su Državni inspektorat RH (veterinarska, sanitarna i poljoprivredna inspekcija), Hrvatska agencija za poljoprivredu, hranu i selo (Centar za sigurnost hrane (CSH) i Centar za zaštitu bilja) i Hrvatska agencija za hranu. CSH jedna je od kontakt točaka Sustava brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje (RASFF) te izrađuje inicijalnu procjenu rizika u roku od 3 sata od primitka zahtjeva od strane RASFF Nacionalne kontakt točke. Djelatnici CSH-a tako imaju 24/7 dežurstva i sva povlačenja proizvoda bez odgode objavljuju na web stranici CSH-a te o istom obavještavaju medije.¹¹

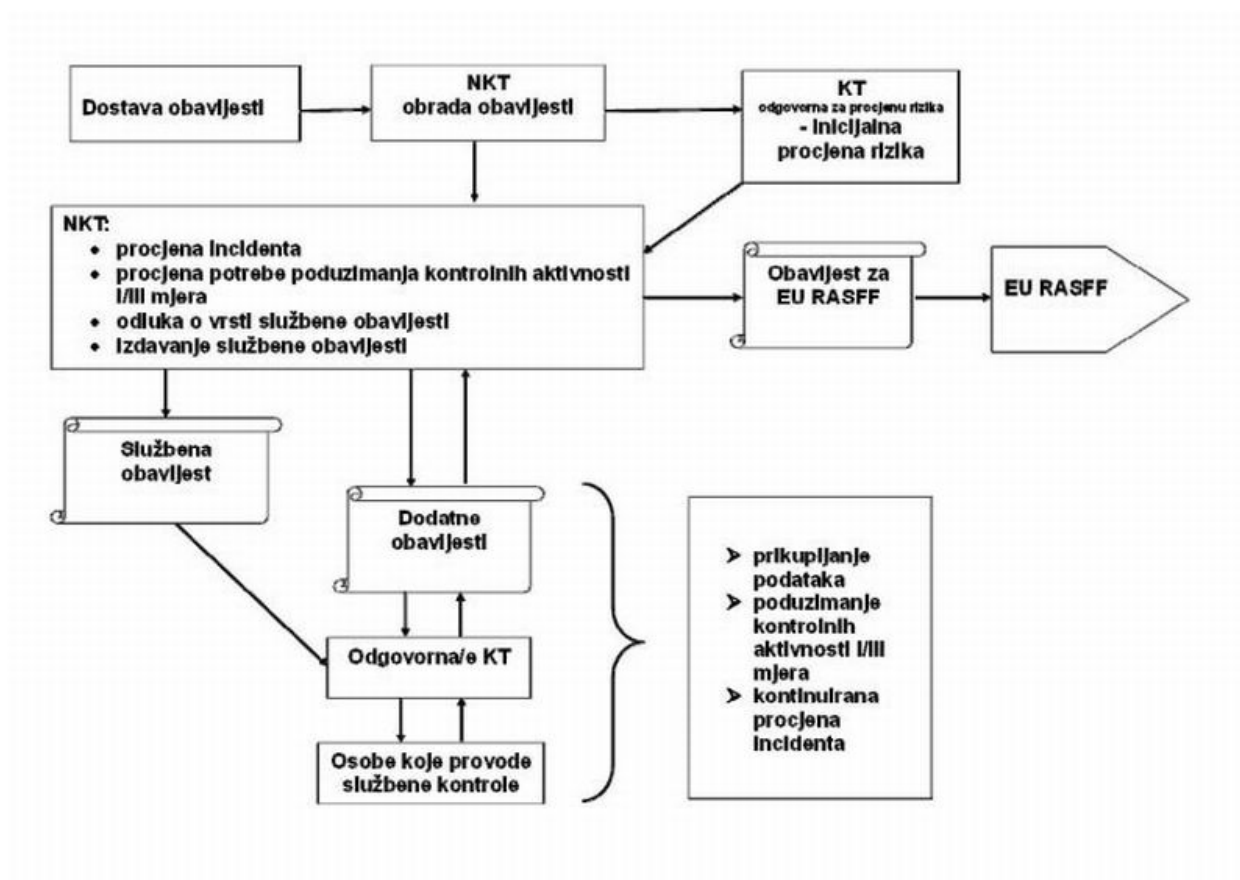
NKT zaprima obavijesti o incidentu ili potencijalnom incidentu kroz HR RASFF sustav od strane KT-a, te RASFF obavijesti od strane Europske komisije (EU RASFF-a), analizira ih, izdaje službene obavijesti koje dostavlja kontakt točki te kada je potrebno dostavlja obavijesti Europskoj komisiji. KT zaprima službene obavijesti od NKT-a, poduzimaju potrebne aktivnosti i/ili mjere i druge aktivnosti u okviru svojih nadležnosti te o tome obavještavaju NKT.⁶ (slika 4. i slika 5.)

Kao i svaki RASFF sustav, HR RASFF sustav pokreće se onda kada se utvrdi ozbiljan izravni ili neizravni rizik po zdravlje ljudi u hrani, hrani za životinje i materijalima koji su u kontaktu s hranom. Hrvatska agencija za hranu, te Hrvatski centar za poljoprivredu, hranu i selo (HCPHS) kao kontakt točke na zahtjev NKT-a rade inicijalnu procjenu rizika, no HCPHS radi inicijalnu procjenu rizika koja se odnosi na ostatke pesticida.

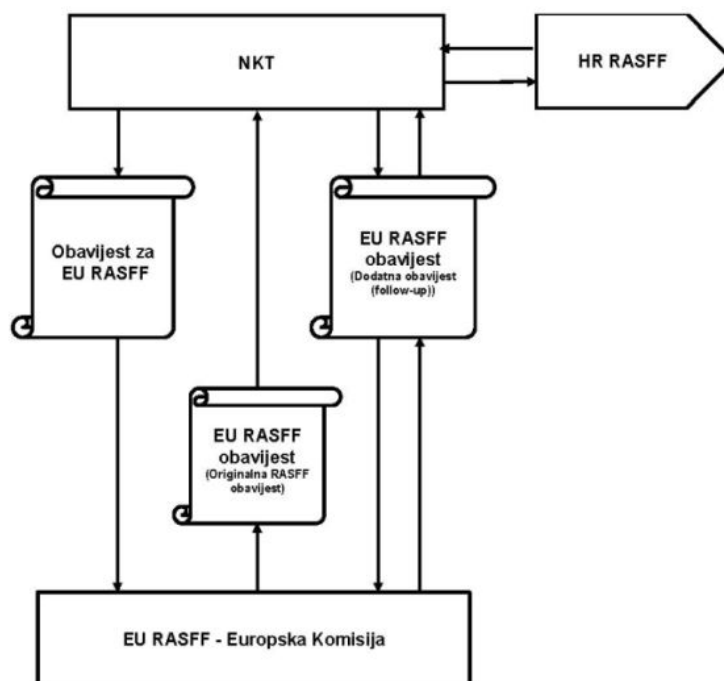
Ovisno o tome da li se proizvod nalazi na tržištu ili ne, te s obzirom na vrstu incidenta, NKT obavještava nadležnu inspekciju o tom incidentu i to na način da prosljeđuje odgovarajuću službenu obavijest. „Hitna obavijest“ se prosljeđuje KT ako je u pitanju ozbiljan rizik koji zahtijeva hitno poduzimanje aktivnosti i/ili mjera. „Obavijest za informaciju“ se prosljeđuje kada postoji ozbiljan rizik, no proizvoda više nema na tržištu ili priroda rizika na zahtijeva hitno poduzimanje aktivnosti i/ili mjera. „Obavijest o odbijanju s granice“ se odnosi na hranu i hranu za životinje koja je odbijena na vanjskim granicama EU, a obavijest „Novosti“ se dostavljaju kada NKT ima informacije koje bi mogle biti zanimljive nadležnim inspekcijama u njihovom svakodnevnom radu.

Svakoj službenoj obavijesti unutar HR RASFF sustava se dodjeljuje identifikacijski broj koji se sastoji od godine, troznamenkastog rednog broja obavijesti i oznake „HR“ (npr. 2018.xxxHR), dok obavijesti zaprimljene iz EU RASFF sustava imaju samo oznaku koja sadrži godinu i četveroznamenkasti redni broj obavijesti (npr. 2018.xxxx).⁶

Ako se utvrdi da predmet obavijesti nije podrijetlom iz Republike Hrvatske, već je proizveden ili distribuiran iz neke zemlje članice EU ili treće zemlje, te je odbijena pošiljka s graničnog prijelaza Republike Hrvatske, onda NKT obavještava Europsku komisiju putem aplikacije iRASFF.

Slika 4. Shematski prikaz razmjene obavijesti i podataka u HR RASFF sustavu⁷

Slika 5. Shematski prikaz razmjene obavijesti i podataka između NKT i Europske komisije⁷

Svi podaci obrađeni u završnom radu preuzeti su s RASFF Portala (*European Commison*, 2020.), Dobiveni podaci obrađeni su u programu *Microsoft Excel 2007* (*Microsoft Corporation*) za *Windows* sučelje. Kriteriji pretraživanja opisani su u daljnjem tekstu a dobiveni podaci prikazani su grafički i tablično.

Slika 6. Prikaz RASFF Windowsa¹⁶

Početna stranica programa RASFF Window (slika 6.) omogućuje pretraživanje prema različitim kriterijima za lakše pretraživanje. Sadrži tražilicu koja omogućuje pretraživanje obavijesti prema nekoliko kriterija pretraživanja. Neki od kriterija mogu se slobodno upisati, a za neke kriterije se otvori padajući popis.

Prema kriteriju datuma može se pretraživati tako da se upiše datum početka i datum završetka, odnosno vremenski period za koji se radi pretraživanje.

Klikom na polje "Zemlje" otvara se padajući izbornik koji omogućuje sortirati pretraživanja prema:

- zemlje koje prijavljuju: zemlje/organizacije koje su izdale obavijest
- zemlje podrijetla: zemlje/i iz kojih proizvod dolazi
- zemlje distribucije: zemlje/i u kojima je proizvod distribuiran¹⁶

Prozor "Tip" omogućuje pretraživanje prema kriterijima koji se koriste za klasifikaciju obavijesti.

- vrsta obavijesti: hrana za životinje, hrana ili materijal u dodiru s hranom
- klasifikacija obavijesti: obavijest o informacijama za nastavak, obavijest o informacijama za pozornost, obavijest o upozorenju, obavijest o odbijanju granice
- osnova za obavijesti: vrsta kontrola¹⁶

Polje "Proizvod" omogućava poboljšanje pretraživanja na način da nudi

- kategorija proizvoda: unaprijed definirana raznolikost proizvoda
- poduzeta radnja: radnja ili mjera koja je poduzeta na određenom proizvodu¹⁶

Također se može pretraživati prema riziku. Polje "Rizik" nudi izbor na temelju vrste pronađenog rizika:

- kategorija opasnosti: vrsta pronađene opasnosti
- odluka o riziku: procjena rizika kao ozbiljnog, neozbiljnog ili neodlučnog¹⁶

Preostaje još polje "Reference" i polje "Predmet".

Polje "Reference" koje omogućuje da se pronađe izravno određena obavijest pomoću njenog referentnog broja, a polje "Predmet" omogućuje pretraživanje obavijesti pomoću bilo koje riječi/riječi za koje se zna ili se očekuje da se nalaze u temi obavijesti.¹⁶ Predmet obavijesti uvijek se sastoji od opasnosti, naziva proizvoda, njegove zemlje podrijetla i tranzitnih zemalja ako ih je bilo.¹⁶

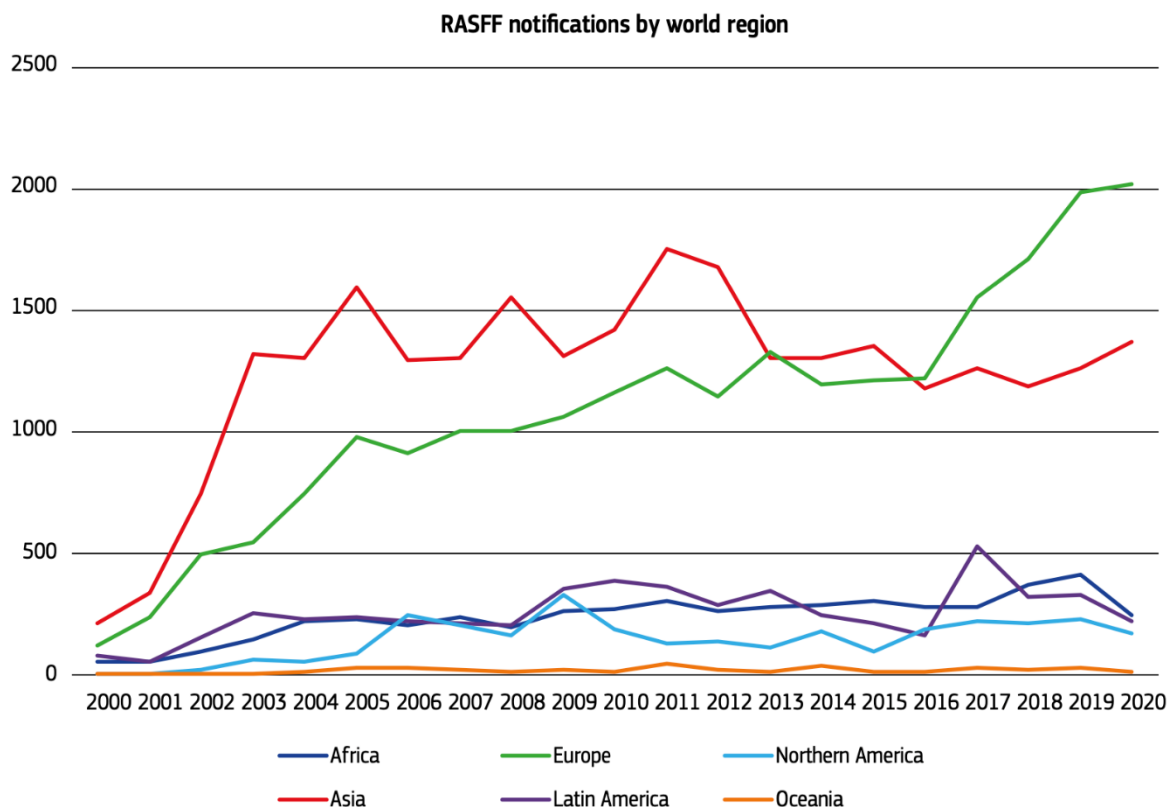
Zadnji korak da bi se pretraživanje ostvarilo je pritisnuti polje "Traži" na vrhu stranice u lijevome kutu. Kada se pojave obavijesti koje zadovoljavaju sve upisane kriterije one se mogu poredati pomoću malih strelica pored svake kategorije, te svaka obavijesti ima mogućnost da se vide njeni detalji.

RASFF prozor sadrži i portal potrošača RASFF-a. To je internetski alat prilagođen potrošačima koji pruža najnovije informacije o obavijestima o opozivu hrane. Uključuje i upozorenja za javno zdravstvo, izdana od nadležnih tijela za sigurnost hrane i prehrambenih tvrtki.¹⁶ Korištenjem ovog besplatnog alata potrošači iz EU-a mogu identificirati hranu označenu u sustavu što im omogućuje donošenje informiranijih izbora. Korisničkom portalu RASFF-a se može pristupiti s početne stranice RASFF-ovog prozora. U gornjem lijevom dijelu treba kliknuti na karticu "Potrošači", te on prikazuje svih zemalja članica RASFF-a. Odabirom bilo koje zemlje EU-a može se pregledati popis najnovijih obavijesti koje su dostavile zemlje članice ili poslovni subjekt.¹⁶ Nakon četiri tjedna obavijesti se brišu.

Postoji i dio RASFF prozora kojem imaju pristup samo članovi kojima je omogućen pristup više informacija u odnosu na javni portal.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Godišnja izvješća RASFF-a daju uvid u aktivnosti RASFF-a tijekom godine. U RASFF izvješćima prikazani su podatci o obavijestima zemalja EU-a koje se analiziraju, te su prikazane prema zemlji, vrsti hrane i vrsti opasnosti.

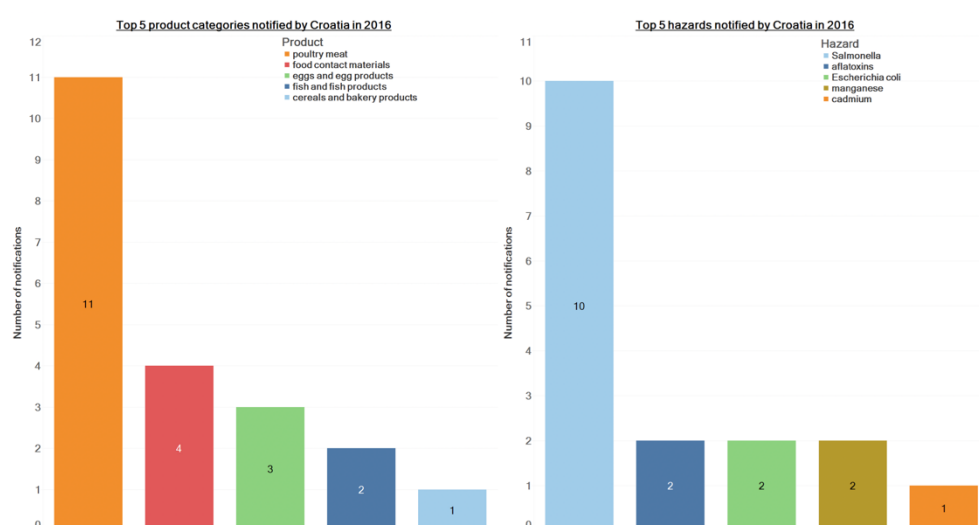

Slika 7. Obavijesti 2000-2020 po svjetskim regijama¹⁸

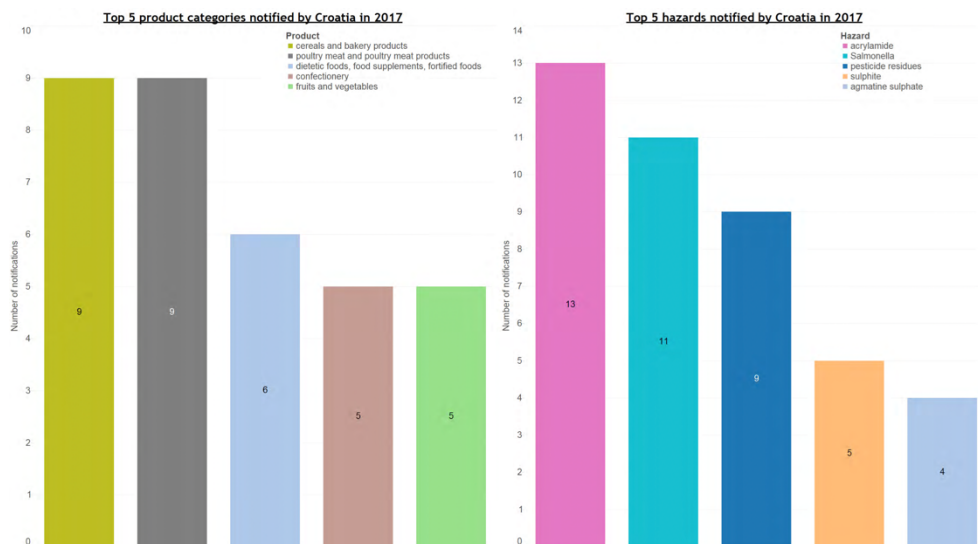
Republika Hrvatska dio je Europe koja iz godine u godinu bilježi porast RASFF obavijesti. (slika 7.) Porast obavijesti znači kvalitetniju kontrolu hrane koja predstavlja primarni izvor energije i svih potrebnih nutrijenata za uspješno funkcioniranje ljudskog organizma. Hrana je svaka tvar ili proizvod prerađen, djelomično prerađen ili neprerađen, a namijenjen je konzumaciji ili se može opravdano očekivati da će ga ljudi konzumirati.¹³ Također pojam hrane uključuje i piće, žvakaću gumu i bilo koju drugu tvar, uključujući vodu, koja se namjerno ugrađuje u hranu tijekom njezine proizvodnje, pripreme ili obrade.¹³

Sigurnost hrane jedna je od ključnih faktora za bolju kvalitetu života. Osigurava sigurnu i zdravstveno ispravnu hranu duž cjelokupnog lanca prehrane „od polja do stola“ koji uključuje proizvodnju, preradu i skladištenje hrane, te transport i stavljanje na tržište.

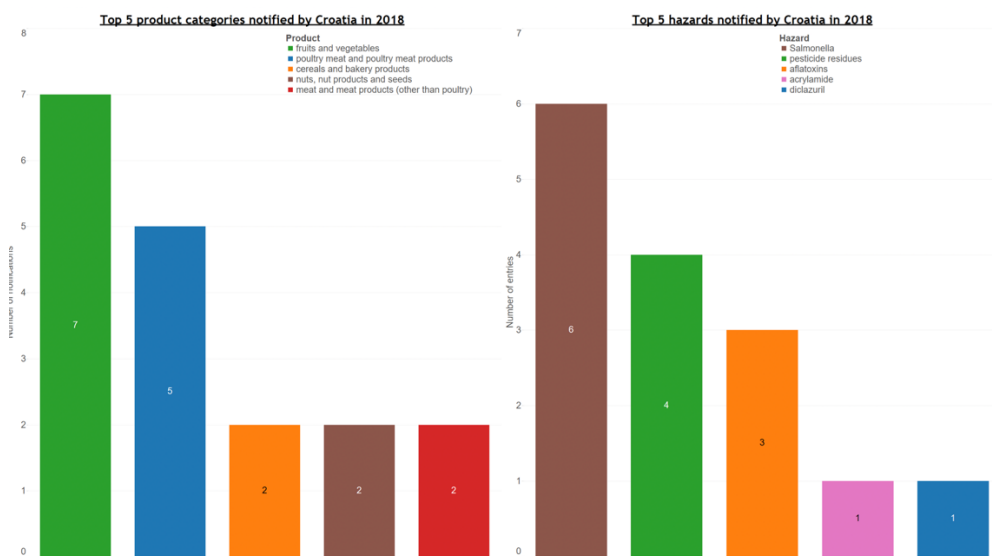
RASFF baza podataka za Hrvatsku je odrađena statistički i rezultati su prikazani na slikama koje slijede. (slika 8., slika 9., slika 10., slika 11.) Rezultati obrade prikazani su pojedinačno za svaku godinu, te prikazuju kategorije koje su najčešće obuhvaćene obavijestima i kategorije najčešćih notifikacija, u ovom slučaju to su opasnosti.

Slika 8. RASFF podatci o Hrvatskoj za 2016. godinu¹⁸

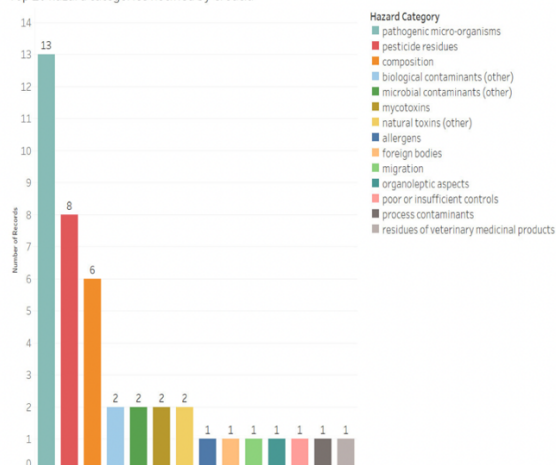

Slika 9. RASFF podatci o Hrvatskoj za 2017. godinu¹⁸

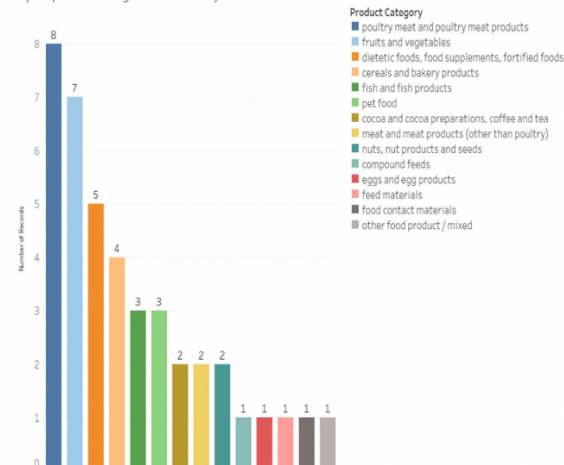

Slika 10. RASFF podatci o Hrvatskoj za 2018. godinu¹⁸

Top 10 hazard categories notified by Croatia

Top 10 product categories notified by Croatia

Slika 11. RASFF podatci o Hrvatskoj za 2019. godinu¹⁸- by notifying member⁵

member	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Austria	46	56	46	48	72	92	65
Belgium	198	179	129	199	240	225	267
Bulgaria	87	99	92	109	100	113	215
Commission Services	0	0	1	2	1	4	1
Croatia	11	20	28	49	24	42	21

Slika 12. Broj izvornih obavijest od strane obavijesnog člana¹⁷

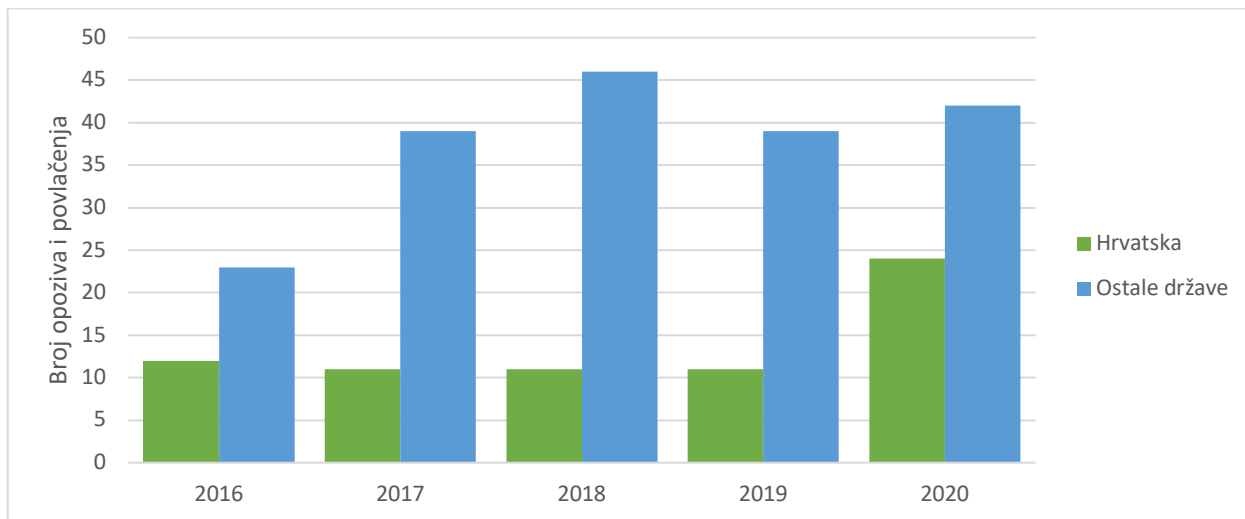
U vremenskom periodu od 01.01.2016. do 31.12.2020. godine je Hrvatska, kao država koja izdaje obavijest, izdala 164 obavijesti (slika 12.). 22,5 % tih obavijesti čine hitne obavijesti, 30,48% čine obavijesti o odbijanju s granice, 27,4% čine obavijesti za informaciju na koje treba obratiti pozornost jer proizvod nije na tržištu trenutno, 17,68% čine obavijesti za informaciju za praćenje jer nije ozbiljan rizik, te 1,8% čine novosti.

Promatrajući vremenski period od 5 godina može se uočiti da su najčešće prijavljene kategorije meso peradi i proizvodi od mesa peradi. Također u toku tih pet godina među pet najčešće prijavljenih kategorija od strane Hrvatska su voće i povrće, žitarice i pekarski proizvodi, dijetetska hrana, dodaci prehrani, obogaćena hrana, te riba i riblji proizvodi. Što se tiče kategorija opasnosti najzastupljeniji su patogeni mikroorganizmi, osobito *Salmonella*, te pesticidi.

Podaci su prikupljeni na RASFF portalu gdje je za svaku godinu objavljen engl. *country fact sheet*, odnosno podaci o zemljama, koji pruža uvid u podatke za određenu godinu kao što su broj obavijesti, tip obavijesti, najzastupljenije kategorije u obavijestima, pregled podrijetla i distribucije proizvoda koje je dotična država prijavila, te kategorije opasnosti.

Za 2020. godinu još nije dostupan engl. *country fact sheet*, te je za ovu godinu istraživanje provedeno preko RASFF prozora. Komisija objavljuje internetsku bazu podataka o obavijestima RASFF-a koje je moguće pretraživati klasificiranim kao upozorenje, obavijest o informacijama ili odbacivanje granice kao dio svog RASFF portala. Budući da je potrebno uspostaviti ravnotežu između otvorenosti i zaštite komercijalnih informacija, trgovački nazivi i identitet pojedinih tvrtki ne objavljuju se. To nije štetno za zaštitu potrošača jer obavijest RASFF-a implicira da su sve potrebne mjere bile ili su u postupku poduzimanja. Javnost mora biti svjesna da Komisija nije u mogućnosti objaviti više informacija osim onih objavljenih ovdje. Međutim, u iznimnim okolnostima u kojima zaštita zdravlja ljudi zahtijeva veću transparentnost, Komisija poduzima odgovarajuće mjere putem svojih uobičajenih komunikacijskih kanala. Komisija obavještuje vlasti trećih zemalja o obavijestima o proizvodima proizvedenim u, distribuiranim ili otpremljenim iz tih zemalja. Međutim, činjenica da se neka zemlja spominje kao podrijetlo proizvoda ne znači nužno da su identificirane opasnosti potjecale iz dotične zemlje. Komisija ne može i ne preuzima nikakvu odgovornost za točnost podataka u internetskoj bazi podataka portala RASFF. Podaci se objavljuju onako kako su primljeni od službenih kontaktnih točaka u državama članicama/zemljama EGP-EFTA. U slučaju da daljnje informacije primljene od kontakt osobe u vezi s već objavljenom obaviješću dovedu do izmjene ili povlačenja obavijesti, Komisija će odmah ispraviti podatke u svojoj bazi podataka portala RASFF ili će povući dotičnu obavijest.¹⁶

3.1. OPOZIVI I POVLAČENJA U HRVATSKOJ 01.01.2016. - 31.12.2020.

Slika 13. Opozivi i povlačenja u Hrvatskoj, 01. 01. 2016.– 31. 12. 2020.

U sklopu ovog završnog rada provedeno je istraživanje opoziva i povlačenja na području Republike Hrvatske temeljeno na Sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje. Opoziv i povlačenje proizvoda sa tržišta je jedna od RASFF mjera koja se poduzima pri otkriću postojanja opasnosti za zdravlje ljudi. Objavljuju se na internet stranicama Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu. Na prikazanom grafu (slika 13.) su prikazani opozivi i povlačenja na području Republike Hrvatske. Opozivi i povlačenja uključuju proizvode iz Hrvatske, te proizvode iz ostalih država koji su distribuirani na području Hrvatske. Ostale države uključuju sve države koje su članice RASFF sustava kao i treće zemlje.

73% opoziva i povlačenja na području Hrvatske odnosi se na proizvode iz ostalih država, a 27% se odnosi na Hrvatske proizvode. U tih 73% najzastupljenije su Kina s 13% proizvoda, Njemačka s 12%, Poljska s 9,5%, Španjolska s 6,8%, Mađarska s 6,3%, Italija s 5,8%, te Nizozemska s 5,2% proizvoda. Najčešći uzrok opoziva i povlačenja su patogeni mikroorganizmi, a najčešći proizvodi su meso peradi i proizvodi od mesa peradi.

3.2. PRIMJER OPOZIVA

OBAVIJEST ZA POTROŠAČE

Opoziv proizvoda

Ministarstvo poljoprivrede obavještava potrošače o opozivu proizvoda:

KNOPPERS PLOČICE S LJEŠNJAKOM 8 KOM., 200 g
KNOPPERS PLOČICE S LJEŠNJAKOM 5 KOM. 200 g,
KNOPPERS PLOČICE S LJEŠNJAKOM 1 KOM. 40 g,

Ministarstvo poljoprivrede obavještava potrošače o opozivu proizvoda KNOPPERS PLOČICE S LJEŠNJAKOM 8 KOM. (slika 14.), 200 g, KNOPPERS PLOČICE S LJEŠNJAKOM 5 KOM. 200 g (slika 15.), KNOPPERS PLOČICE S LJEŠNJAKOM 1 KOM. 40 g (slika 15.), sljedećih EAN brojeva: 40144177, 40144450, 4014400920444, 4014400929065, 4014400471373, 4014400471373 te datuma najbolje upotrijebiti do: 09.03.2020., 16.03.2020., 20.04.2020., 27.04.2020. zbog ne označenog sastojka kikirikija u proizvodu.

Proizvod na tržište stavlja subjekt u poslovanju s hranom Müller trgovina Zagreb d.o.o.

S obzirom da proizvod sadrži alergen kikiriki proizvod može predstavljati rizik po zdravlje potrošača osjetljivih na isti dok ga osobe koje nisu alergične mogu i dalje upotrebljavati bez ograničenja.

Proizvod nije u skladu s Uredbom 178/2002 o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju Europske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane i Uredbom (EZ) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pružanju informacija o hrani potrošačima, kojom se izmjenjuju i dopunjuju Uredbe (EC) br. 1924/2006 i (EC) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća Direktive 2000/13 / EZ Europskog parlamenta i Vijeća, Direktive Komisije 2002/67 / EZ i Direktive Komisije 2002/67 / EZ 2008/5 / EZ i Uredbe Komisije (EZ) br. 608/2004.

Detaljniji podaci o opozivu proizvoda nalaze se na službenoj stranici subjekta u poslovanju s hranom <https://www.mueller.hr/aktualno/povlacenje-proizvoda/>

Slika 14. Knoppers pločice s lješnjakom 8 kom., 200 g ¹⁵

Slika 15. Knoppers pločice s lješnjakom 5 kom. 200 g i Knoppers pločice s lješnjakom 1 kom. 40 g¹⁵

Podaci o proizvodu:**Proizvođač:** AUGUST STORCK KG, Waldstraße 27, Berlin, Njemačka**Veleprodaja:** Müller Handels GesmbH & Co. KG, Alpstraße 92, Ulm, Njemačka**Proizvod na tržište RH stavlja:** Müller trgovina Zagreb d.o.o., Betinska 1, Zagreb**Obavijest se odnosi isključivo na proizvod sa gore navedenim podacima.**¹⁵

Ovako izgleda obavijest upućena potrošačima zbog utvrđene narušene sigurnosti hrane. Kada je uzrok obavijesti detektiran Ministarstvo poljoprivrede, kao Nacionalna kontakt točka, je dužno obavijestiti potrošače. U obavijesti su uključeni puno ime proizvoda, datum do kojega je najbolje iskoristiti proizvod, te EAN brojevi, tj. EAN bar kodovi. EAN oznaka je jedinstvena u svijetu i njezino pravilno korištenje onemogućava pojavu iste oznake različitim proizvodima. EAN bar kod se sastoji od grupe brojeva koji sadrže podatke o zemlji porijekla proizvoda, proizvođaču, te samom proizvodu. U obavijesti je također naveden subjekt koji stavlja proizvod na tržište, uzrok zbog kojeg se određeni proizvod opoziva ili povlači, te s kojim sve uredbama proizvod nije u skladu. Na dnu svake obavijesti svaki potrošač može iščitati podatke o proizvodima, te obavijesti u nekim slučajevima i sadrže slike kako bi se olakšalo potrošačima.

4. ZAKLJUČAK

U radu su analizirane RASFF obavijesti, te opozivi i povlačenja u Hrvatskoj u razdoblju od 01.01.2016. do 31.12.2020. Najveći udio u prijavljenim kategorijama ima kategorija meso peradi i proizvodi od mesa peradi. Tokom pet godina najčešće prijavljene kategorija od strane Hrvatske su kategorija voće i povrće, žitarice i pekarski proizvodi, dijetetska hrana, dodaci prehrani, obogaćena hrana, te riba i riblji proizvodi. Što se tiče kategorija opasnosti najzastupljeniji su patogeni mikroorganizmi, osobito *Salmonella*, te pesticidi.

Opozivi i povlačenja na području Hrvatske uključuju proizvode iz Hrvatske, te proizvode iz ostalih država koji su distribuirani na području Hrvatske. Ostale države čine sve države koje su članice RASFF sustava kao i treće zemlje.

Na području Hrvatske bilo je 73% opoziva i povlačenja proizvoda iz ostalih država, a 27% opoziva i povlačenja Hrvatskih proizvoda. U obavijestima o opozivima i povlačenjima proizvoda iz ostalih država, kojih je 73%, najzastupljenije su Kina s 13% proizvoda, Njemačka s 12%, Poljska s 9,5%, Španjolska s 6,8%, Mađarska s 6,3%, Italija s 5,8%, te Nizozemska s 5,2% proizvoda. Najčešći uzrok opoziva i povlačenja su patogeni organizmi, a najčešći proizvodi su meso peradi i proizvodi od mesa peradi.

Najzastupljenija vrsta obavijesti je obavijest o odbijanju sa granice (30,48%), a zatim slijede obavijesti za informaciju na koje treba obratiti pozornost jer proizvod nije na tržištu trenutno (27,4%), hitne obavijesti (22,5%), obavijesti za informaciju za praćenje jer nije ozbiljan rizik (17,68%), te novosti (1,8%).

Najviše opoziva i povlačenja je bilo u 2020. godini, a najmanje u 2016. godini, te isto vrijedi i za broj obavijesti izdanih od Hrvatske.

5. LITERATURE

1. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/MEMO_17_2461
[Preuzeto: 03.08.2021.]
2. URL: <https://www.hah.hr/arhiva/rasff.php>
[Preuzeto: 03.08.2021.]
3. URL: https://ec.europa.eu/food/safety/rasff-food-and-feed-safety-alerts_en
[Preuzeto: 10.08.2021.]
4. URL: <http://www.foodlaw.rdg.ac.uk/pdf/eu-09021-rasff-booklet.pdf>
[Preuzeto: 10.08.2021.]
5. J. Havranek, M. Kalit Tudor, Sigurnost hrane od polja do stola, M.E.P. , Zagreb, 2014., str. 339-450.
6. URL: <https://veterina.com.hr/?p=74580#menu>
[Preuzeto: 21.08.2021.]
7. *Pravilnik o sustavu brzog uzbunjivanja za hranu i hranu za životinje*, Narodne novine (81/2013)
8. UREDBA (EZ) br. 178/2002 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 28.01. 2002. *o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju Europske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane*
9. URL: https://ec.europa.eu/info/index_hr
[Preuzeto: 21.08.2021.]
10. URL: <http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=1253>
[Preuzeto: 22.08.2021.]
11. URL: <https://www.hapih.hr/csh/>
[Preuzeto: 22.08.2021.]
12. URL: <https://poljoprivreda.gov.hr>
[Preuzeto: 24.08.2021.]
13. *Zakon o hrani*, Narodne novine (46/2007)
14. I. Babić, J. Đugum, Uvod u sigurnost hrane, Institut za sanitarno inženjerstvo, Ljubljana., 2014, str. 20-25.

15. URL: <https://www.hapih.hr/opoziv-proizvoda-knoppers-plocice-s-ljesnjakom/>

[Preuzeto: 16.09.2021.]

16. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/rasff->

[window/screen/search?event=notificationDetail&NOTIF_REFERENCE=2019.4185](https://webgate.ec.europa.eu/rasff-window/screen/search?event=notificationDetail&NOTIF_REFERENCE=2019.4185)

[Preuzeto: 16.09.2021.]

17. URL: [https://ec.europa.eu/food/system/files/2021-08/rasff_pub_annual-](https://ec.europa.eu/food/system/files/2021-08/rasff_pub_annual-report_2020.pdf)

[report_2020.pdf](https://ec.europa.eu/food/system/files/2021-08/rasff_pub_annual-report_2020.pdf)

[Preuzeto: 16.09.2021.]

18. URL: https://ec.europa.eu/food/safety/rasff-food-and-feed-safety-alerts/country-fact-sheets_en#fact_sheets_2018_q1 [Preuzeto: 16.09.2021.]